

Udskiftningen i Roust 1774

Af J. Bastholm.

Mellem Roust bymarker mod syd og Gunderup-Aarre bymarker mod nord ligger en betydelig eng- og mosestrækning, der mod vest afgrænses af Roussthøje og Knurborg bymarker. Mellem de to sidstnævnte fortsætter engen i en smallere strimmel ned mod Roust mølle, hvor der indtil ca. 1940 fra gammel tid har været opstemning og vandmølle. Her skæres engdraget af dæmningen med Roust-Varde landevej, og syd for denne fortsætter engen mod Alslev vandmølle og videre til Varde å. — I engene mellem Roust og Gunderup-Aarre er der to vandløb; det første kommer fra øst og gennemløber engdraget i hele sin længde; det optager det andet, der kommer fra Gunderup. Disse to vandløb kan siges at være Alslev ås udspring. — Den sydlige del af engdraget mellem Roust og Gunderup (vel ca. halvdelen) hører til Roust. Den har før udskiftningen ligget hen som fælles mose og grønning, hvor kreaturerne kunne græsse, — forte og overdrev, som det kaldtes; der er også gravet en mængde klyne særlig i den vestlige del. Efter gammel vedtægt og videbrev havde man fra hver ejendom lov til at indsætte kreaturer på fæl-

lesgræsningen i forhold til sit hartkorn: »8 hoveder til hver af byens 13 »halve« gårde.« — Og der blev bjerget en del hø. Både græsningen og høet var af stor værdi for byen, der i øvrigt havde temmelig tørre marker.

Man har tidligt i Roust været misfornøjet med fællesdriften; og da tankerne om udskiftning blev levende i sidste halvdel af 18. årh., ønskede man først engene nord og vest for byen udskiftet. De var den bedste del af engstrækningen, og de lå lige ind til byen med gårdene og tofterne.

Udskiftningen medførte en vældig forandring i landboforholdene; den ophævede den driftsmåde, der hidtil havde været brugt, og som havde århundreders hævd. — Der var 1760 og 1769 kommet forordninger om udstykning, der fremmede interessen også blandt bønderne. Men først 1781 kom den lov, der gjorde det muligt at gennemføre udskiftningen hele landet over hovedsagelig i løbet af 30 år. Efter forordningen (eller loven) af 1781 kunne enhver lodsejer forlange sin del af fællesjorden udlagt (på højst 3 steder), selv om ingen andre ønskede udskiftning; og selvom kun en enkelt ønskede sin part udlagt, skulle der straks udarbejdes plan til hele byens udskiftning. Alle udgifter ved udskiftningen skulle fordeles på samtlige lodsejere og fæstere i byen, så at også de, der ønskede at forblive i fællig, måtte betale deres part.

Det er helt mærkeligt at se den enighed, hvormed bønderne i Roust er gået ind for udskiftning; thi allerede 1774 anmodede samtlige beboere landmåler Cassten Hansen af Kierbøll om at opmåle og udskifte engstykkerne Felding (nordvest for byen), Knoldene og Sigen (nord for byen), og 20. og 21.

april foretoges forretningen i bymændenes overværelse. — De to uvildige syns- og taksationsmænd Christen Lauridsen, Lund, og Jens Nielsen, Aarre, efterså jordstykkerne og bestemte boniteten. De blev sorteret i 3 klasser: god, middel el. ringe jord. — Opmålingen viste, at Felding var 2700 roder, Knoldene 3664 roder og Sigen (plus et stykke ved »Koeledet« på 108 roder) 2787 roder, ialt 9151 roder samt et stykke til en engvej. — Der må være anvendt Tønder roder på 5,23 m el. i flademål ca. 27,4 m². Efter dette mål skulle Felding være 13½ td. land, Knoldene ca. 18 tdr. og Sigen ca. 14 tdr., ialt ca. 45½ td. land, hvilket passer nogenlunde med engstykkernes størrelse på et udskiftningskort fra 1795. — Foruden Felding, Knoldene og Sigen, hvoraf sidstnævnte gik ind mod vejen fra Roust til Aarre, lå der øst for den nævnte vej et uopmålt stykke eng, der kaldtes Sighale. Det var vanskeligt at indhegne og lå så ubekvem, at ingen ville have det i sin lod. Thomas Pedersen, som havde en halvgård (den nuværende Højrup) og et bol i fæste fra Ribe hospital, tilbød da at tage det, og han fik det med bymændenes samtykke, imod at han intet af det opmålte skulle have, »hvilket han ikke heller forlangede«. — Derefter vedtog samtlige de øvrige beboere, at enhver skulle have sin lod på 2 steder, nemlig i Sigen og enten i Knoldene eller i Felding. Sigen skulle deles i 13 lige gode lodder, og ligeledes Felding og Knoldene »til hobe« i 13 lige gode lodder. De ringere lodder skulle gøres større og de bedre mindre, og til en lod i Sigen af ringe bonitet skulle høre en bedre eller god i Felding eller Knoldene. Dette blev udført af Cassten Hansen og de to uvildige synsmænd, så at også bymændene

agtede alle lodderne lige gode. — Derefter overlod samtlige bymænd forlods

Peder Nielsen ($\frac{1}{2}$ gård)

nr. 1 fra øst i Felding og nr. 9 fra øst i Sigen, for at han ikke skulle gøre fordring på en ny vej i stedet for den, han altid har haft fra sin toft over Felding, — nu kunne han få den gennem sin egen lod.

Derefter blev der lodtrækning med skrevne sedler, først for hver gård og derefter evt. mellem beboerne af gården, enten af vedkommende bonde selv eller af andre »på deres begiæring«. Derved tilfaldt:

Christen Nielsen ($\frac{1}{2}$ gård)

nr. 1 fra øst i Sigen og nr. 5 fra øst i Felding,

Herman Iversen ($\frac{1}{2}$ gård)

nr. 2 fra øst i Sigen, nr. 4 fra øst i Felding.

I nr. 4 i Felding var ekstra ca. 2 skp. land, fordi Herman Iversen skulle afgive vej til de uden for liggende enge for alle byens beboere i høbjergningstiden, »dog at alle bymænd ere lige deelige i at nedbryde og straks igen at opsætte diget, hvor igennem farten skal skee.«

Jens Pedersen ($\frac{1}{2}$ gård)

nr. 3 fra øst i Sigen, nr. 1 fra vest i Knoldene.

Niels Knudsen ($\frac{1}{2}$ gård)

nr. 4 fra øst i Sigen, nr. 2 fra vest i Knoldene.

Anders Gregersen ($\frac{1}{2}$ gård)

nr. 5 fra øst i Sigen, nr. 3 fra vest i Knoldene.

Jesper Andersens enke ($\frac{1}{2}$ gård)

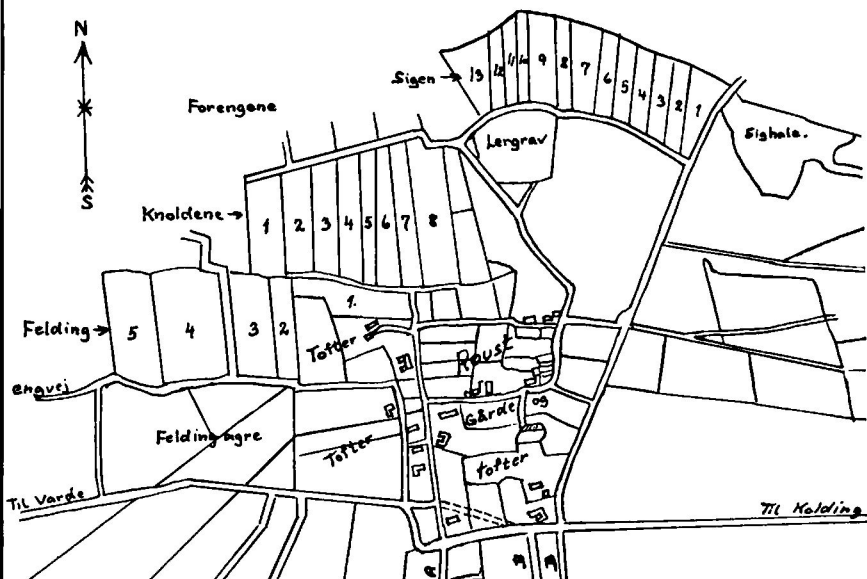
nr. 6 fra øst i Sigen, nr. 4 fra vest i Knoldene.

Søren Hansen ($\frac{7}{12}$ gård)

nr. 7 fra øst i Sigen, nr. 3 fra øst i Felding.

Peder Sørensen ($\frac{5}{12}$ gård)

nr. 8 fra øst i Sigen, nr. 2 fra øst i Felding.

Kopi af udskiftningskortet over Roust enge.

Nr. 1 i Felding og nr. 9 i Sigen, Peder Nielsen (Nørgård). 1 i Sigen, 5 i Felding, Christen Nielsen (Midtgård). 2 i Sigen, 4 i Felding, Herman Iversen (nu Junges). 3 i Sigen, 1 i Knoldene, Jens Pedersen (Søndergård). 4 i Sigen, 2 i Knoldene, Niels Knudsen (nu Tobias Christensen). 5 i Sigen, 3 i Knoldene, Anders Gregersen. 6 i Sigen, 4 i Knoldene, Jesper Andersens enke. 7 i Sigen, 3 i Felding, Søren Hansen (nu Harald Christensen). 8 i Sigen, 2 i Felding, Peder Sørensen (fh. Niels Broes). 10 og 11 i Sigen, 5 og 6 i Knoldene, Chr. Christensen, Peder Jessen og Hans Hansen (gården Himmerig). 12 i Sigen, 8 i Knoldene, Jens Hansen (nu Kristen Jessen). 13 i Sigen, 7 i Knoldene, Laurids Nielsen (nu Alfred Hansen). Thomas Pedersen (Højrup) fik sin eng i et samlet stykke i Sighale øst for Aarrevejen. Han er Morten Eskesens oldefader, f. 1726. Sønnen Hans Thomsen fik Højrup. En anden søn, Morten Thomsen, f. 1772, boede før sit giftermål med Johanne Eskedatter hos forældrene i Roust. Han blev 1809 gårdejer i Ulbæk i Lyhne, hvor han kaldtes Morten Roust. Hans søn Eske Mortensen var Morten Eskesens fader. - A = vej til Strandby (Tingvejen). B = veje, der straks forener sig og fører til Grimstrup.

Chr. Christensen ($\frac{3}{8}$), Peder Jessen ($\frac{3}{8}$),
Hans Hansen ($\frac{1}{4}$ gård)

nr. 10 og 11 fra øst i Sigen, nr. 5 og 6 fra vest i
Knoldene.

Jens Hansen ($\frac{1}{3}$ gård)

nr. 12 fra øst i Sigen, nr. 8 fra vest i Knoldene
samt stykket ved Koledet.

Laurids Nielsen ($\frac{2}{3}$ gård)

nr. 13 (det vesterste) i Sigen, nr. 7 fra vest i
Knoldene.

Desuden blev han af samtlige bymænd »for denne
lods ringhed tillagt et lille uopmålt stykke, Kjølle-
Eng kaldet«.

»At opmaalingen og uddeelingen saaledes er rig-
tig og at alting — — er skeet efter bedste Skiøn-
somhed og nøjeste overvejelse samt af Bymænde-
ne selv — — i vores Overværelse indgået, det be-
vidner vi herved og vil alle tiider på tilbørlige Maa-
der og Steder, om skulde forlanges, bekræfte, alt
saa vidt det enhver af os kan vedkomme.

Datum i Roust den 21. April 1774.

Cassten Hansen.

Christen Lauridsen.

Jens Nielsen.

Med ovenstaaende uddeling ere vi underskrevne
Bebo(e)re i alle Maader fornøjet, allerheldst da
samme er skeed ved Lodkastning, og have vi her-
ved aftalt efterfølgende Poster, som alle af enhver
vedkommende skal uryggelig holdes under den
straf som Løven, Forordningerne og Byens vide-
brev tilholder og Dicterer neml:

1. Skal alle Besiddere af Sigen kaste og vedlige-
holde en forsvarlig Grob fra Aare vej og Vase
til vester ligeså forsvarlig og dyb, som Thomas
Pedersen kaster sin østen Vasen i Sighale, saa

at det kan trække Vandet deraf; ligesaa skal alle Byens Beboere frede Sighale i Hejnings Tiid til Kornet er inde, udi de 2de første Aar neml: 1774 og 1775.

2. Peder Nielsen skal grave og vedligeholde en forsvarlig grob igiennem sit skifte i Felding, som er det Østerste, saa det kan trække vandet fra Byen.
3. Langs hen for alle 8te Skifter i Knoldene undtagen for det vesterste skal være en Vej saadan, at hver kand komme i sit Skifte, paa hvilken vej dog ikke skal kastes Vase, men den skal forblive grøn og være 9 allen bred imellem Grobene, med mindre alle Besidderne kan foreenes om at indtage Vejen i Skifterne imod at skaffe og lade hverandre fri og ubehindret fart derigennem til deres vesten for beliggende Skifter, dog at det ikke skeer ved løs Drift og paa et vist og ej paa flere Steder.
4. Hvor der er Enge eller Toft grobe beliggende til de nu uddeelt Overdrifter, tilhører grunden og grøden af samme grobe, saalænge de forblive hvor de nu ere, de Enge eller Tofte, hvorfor de hegne, uden Tilegnelse af de nu uddeelte Overdrifters Ejere, dog bliver Vandløbet imellem Felding og de derved liggende Enge samt Knoldens Skiel, imellem begge Sider.
5. Siden Christen Nielsen ikke har i sit skifte No. 5 udi Felding saadan et Stykke Jord, at han derpaa kunde ligge det høe, der bierges i bløden udi samme Stykke, saa er ham tilstaaet den Frihed, at han maae, om behøves bierge græsset af sit Skifte paa de derved liggende Enge og kiøre samme Høe af Engene

igiennem Herman Iversens Skifte paa den udlagde vej, dog saaledes at i Fald Høet af Engenes grøde allerede er af kiørt, og Diget paa Vejen igien istand sat, han da selv nedbryder og strax, saa snart skee kan igien opsætter Diget for Herman Iversens Skifte.

6. Viidere er aftalt, at den Ommeldte vej i Herman Iversens Skifte skal gaa ved det østre dige og være 9 allen bred, hvor af ikke nogen uden til fornævnte Kiørsel maa benytte sig uden alleene Herman Iversen, saa ingen anden maa derpaa græsse eller uden for kiøre.
7. Udi Jens Hansens Deel ligger Jens Sillesen, som har 2 Skp. Hartkorn i Fæste, hans Part, som kan blive i: No. 12 i Sigen, No. 8 i Knoldene, og ved Koeledet.
(Udskiftningen var noget stiv. Da fordelingen foregik ved lodtrækning, måtte man først gøre alle lodder lige gode. Dette forudsatte, at alle gårde var lige store, hvad de ikke var. Man har vel derfor søgt at regulere f. eks. ved at tage Jens Sillesens part på ca. 3 skp. land i Jens Hansens del. Jens H. havde $\frac{1}{3}$ gård, medens de fleste andre havde halvgårde).
8. Digerne omkring Skifterne forfærdiges og vedligeholdes saaledes at hver vedligeholder og grøber det halve med sin sidemand, og det heele forenderne, men hvor udsider treffe der skal samtl. Bymændene eller besiderne af det til grensede Ejendom istandsætte og altid forsvarelig vedligeholde det halve, samt besidderne af det Stykke, der skal indhegnes, det andet halve.
9. Samtlige Bymænd maa kiøre derres Høe af de forenge, som ligger Østerst, over Laurids Niel-

sens og Jens Hansens Skifter i Knoldene, imod at de og lukker Skaaret igien paa Digerne.

10. Vasen og Vejen til Felding og lengere til vester skal enhver holde forsvarlig vedlige for sin Agger Ende og i sit Skifte, saa at der over ikke klages. —

Denne uddeeling og foran Specificerede Poster indstilles saaleedes ydmygst til vore gunstige Husbonders Aprobation. — Datum ut supra.

Thomas Pedersen, Peder Sørensen, Christen Nielsen, Peder Nielsen, Jens Pedersen, Herman Iversen, Niels Knudsen, Anders Gregersen, Sl: Jesper Andersens Enke, Søren Hansen, Hans Hansen, Peder Jessen, Jens Hansen, Laust Nielsen, Christen Christensen.«

Derefter delte Cassten Hansen på begæring det »Himmeriges Gaard« tilskiftede mellem de tre beboere Christen Christensen, Peder Jessen og Hans Hansen, og det blev aftalt, at Laurids Nielsen og Jens Hansen, hvis lodder i Knoldene lå øst for Peder Jessens, skulle have frihed til at trække køer til og fra deres skifter gennem hans og hinandens skifter, »naar de alleene ikke drive løse Creature eller Heste.« — »Udskiftningen Ratificeres. Bruun, Kro(g)sgaard. — Paa Domkirkens Vegne: J. Rahr, — J. Jensen. — Paa Riber Hospitals Vegne: J. Hiorth.«

Først 1795 blev de øvrige — og langt de største — engstrækninger i Roust, Forengene, Vestermose og Hvolms (Holms) mose, udskiftet sammen med byens marker, heder og krat.

Ovennævnte kopi fra Ribe hospital findes i fhv. sognerådsformand P. Th. Pedersens efterladte papirer. Udskiftningskortet fra 1795, hvorpå også de her omtalte enge er medtaget, findes i Matrikeldirektoratet.